

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่องภาวะผู้นำของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านตามการรับรู้และตามความต้องการผู้นำของประชาชนอำเภอสันป่าตอง จังหวัด เชียงใหม่ ได้ทำการศึกษาจากหนังสือ บทความ บทวิเคราะห์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1 แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นหัวหน้าหน่วยการปกครองระดับตำบลหมู่บ้าน เป็นบุคคลที่เข้าสู่ตำแหน่งโดยการเลือกของประชาชน เป็นตัวแทนของทางการ ดังนั้น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จึงเป็นผู้นำของประชาชนในตำบลและหมู่บ้าน หากจะพิจารณาความสำเร็จของการบริหารงานในตำบลหมู่บ้าน เพื่อให้ประชาชนยอมรับและศรัทธาเชื่อฟัง และปฏิบัติตามนโยบายหรือคำแนะนำของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ย่อมต้องอาศัยภาวะผู้นำเป็นประการสำคัญ

“ผู้นำ” ตามความคิดของประชาชนในตำบลและหมู่บ้านในดั้งเดิมโดยเฉพาะ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แล้ว จะเห็นว่าเป็นผู้มีอำนาจ สามารถสั่งการให้ประชาชนคล้อยตามเป็นผู้อาวุโส เป็นผู้ มีบารมี มีอิทธิพล ประชาชนเกรงกลัว อันเนื่องมาจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ใช้อำนาจหน้าที่ตามที่ ทางการกำหนดให้ แต่แท้ที่จริงกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในยุคปัจจุบัน ได้เปลี่ยนบทบาทอำนาจหน้าที่ไป ในลักษณะสร้างสัมพันธ์กับประชาชน ดูแลทุกข์สุขช่วยเหลือประชาชนตามสมควร อีกทั้งมี ทักษะคติที่เปิดกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นของประชาชนมากยิ่งขึ้น อีกทั้งต้องระวังในการ ประพฤติปฏิบัติตน ตลอดจนการใช้อำนาจหน้าที่ตามครรลองธรรม หากไม่อาจปรับเปลี่ยนบทบาท และพฤติกรรม อาจทำให้ “ผู้นำ” คนอื่นในตำบลและหมู่บ้าน กล่าวโจมตี ยุยงปลุกปั่นถึงขั้น เติบขบวนขับไล่ออกจากตำแหน่งได้

ภาวะผู้นำ (Leadership) คือ ผู้ใช้อิทธิพลหรืออำนาจหน้าที่ในความสัมพันธ์ ซึ่งมีอยู่ต่อ ผู้ได้บังคับบัญชาในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนาจการ โดยใช้กระบวนการติดต่อซึ่ง กันและกัน เพื่อมุ่งให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ (สมพงษ์ เกษมสิน, 2523 : 220)

ในการปฏิบัติ ผู้นำหน่วยงานหรือองค์กร ได้แก่ ผู้ที่บริหารงานให้สำเร็จโดยอาศัยการ อำนาจการ การจูงใจ การริเริ่ม การประนีประนอม การประสานงาน

ดังนั้น พฤติกรรมของผู้นำจึงต้องอาศัย อำนาจหน้าที่ (Authority) อำนาจบารมี (Power) ทั้งในแบบทางการ (Formal) และไม่ทางการ (Informal) (สมพงษ์ เกษมสิน, 2523 : 220)

ภาวะผู้นำ เป็นกระบวนการซึ่งบุคคลหนึ่งบุคคลใด มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลหนึ่งบุคคลใด (อรุณ รักธรรม, 2524 : 95)

ภาวะผู้นำ หมายถึง ผู้ที่สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยทำหน้าที่สำคัญคือเป็นผู้ชักจูงใจโน้มน้าวจิตใจให้ผู้อื่นที่เกี่ยวข้องเกิดความกระตือรือร้น มีความเต็มใจและยินดีที่จะปฏิบัติกิจการงานต่าง ๆ ให้สำเร็จลงตามความต้องการของผู้นำอย่างสุดความสามารถมากกว่าจะใช้อำนาจบังคับบัญชาสั่งการ (ศิริพงษ์ ลดาวัลย์ ณ อยุธยา, 2540 : 95-97)

สุพัตรา สุภาพ กล่าวว่า ผู้นำที่มีบทบาทหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบต่อชุมชนเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการปกครองในหมู่บ้าน มีดังนี้ (สุพัตรา สุภาพ, 2534 : 74)

1. เพื่อระงับข้อพิพาทระหว่างบุคคลที่เป็นความขัดแย้งและเกิดขึ้นอยู่เสมอในสังคมมนุษย์อาจเนื่องมาจากความแตกต่างระหว่างคุณค่า หรือจุดหมายปลายทาง หรืออาจเกิดจากพฤติกรรมที่ขัดต่อสังคมจนกระทั่งเป็นอันตรายต่อบุคคลอื่น

2. เพื่อความคุ้มครองบุคคลให้ปลอดภัยพ้นจากการเมืองใด ๆ และได้รับหลักประกันในสิทธิเสรีภาพ

3. รักษาความเรียบร้อย ส่งเสริมความมั่นคงและสวัสดิการสังคม

4. พัฒนาและสร้างความเจริญก้าวหน้าในทางเศรษฐกิจ

5. เพื่อความอุดมสมบูรณ์และความมั่นคงในด้านนี้ให้แก่สมาชิกในสังคม

Ralph N. Stogdill ได้ให้ความหมายของความเป็นผู้นำว่า เป็นกระบวนการของการสั่งการและการใช้อิทธิพลต่อกิจกรรมต่าง ๆ ของสมาชิกกลุ่ม (สมยศ นาวิกาน, 2522 : 405) ซึ่งได้สรุปได้ว่า

1. ผู้นำต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น

2. กระบวนการของความเป็นผู้นำ จะเกี่ยวข้องกับการจัดสรรอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้นำและสมาชิกของกลุ่ม

3. ผู้นำสามารถใช้อิทธิพลกับผู้ตามหรือผู้ใต้บังคับบัญชา

Keilh Davis (อ้างใน เทพพนม เมืองแมน, 2529 : 187) ได้ให้ความเห็นว่า คุณลักษณะของผู้นำที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

1. ความฉลาดหลักแหลม คือ มีความสามารถในการจูงใจให้ผู้บังคับบัญชาเกิดความสมานฉันท์ในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะต้องอาศัยความชำนาญในการสื่อข้อความเป็นส่วนประกอบ

2. ความเป็นผู้ใหญ่และมีใจกว้าง คือ จะต้องไม่เป็นคน โทเล มีความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นผู้ที่มิตศนะกว้างไกล และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น สนใจในสิ่งแวดล้อมทั่วไป
3. มีพลังใจและปรารถนาที่จะบรรลุความสำเร็จ คือ จะต้องมิตเป้าหมายในชีวิตที่ก้าวหน้า และจะต้องผลักดันตนเอง ไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้และเมื่อบรรลุถึงเป้าหมายระดับหนึ่งแล้วก็จะต้องสร้างเป้าหมายระดับต่อไป เพื่อยกระดับความสำเร็จให้สูงยิ่งขึ้น
4. มีทัศนคติในด้านมนุษยสัมพันธ์ คือ ผู้นำจะต้องถือว่า ความสำเร็จของงานขึ้นอยู่กับความร่วมมือร่วมใจของผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนผู้ร่วมงานทุกระดับ ผู้นำจะต้องไม่หมกมัวอยู่แต่เฉพาะงาน แต่ควรจะทำออกมาคบหาสมาคมกับบุคคลทั่วไปให้มาก และจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชา

Ralph Stogdill (1974) ได้ศึกษาถึงคุณลักษณะผู้นำ โดยเขาได้จำแนก 6 ประเภท คือ

1. คุณลักษณะทางกายภาพ (Physical Characteristics) ได้แก่ อายุ ลักษณะท่าทาง ส่วนสูง น้ำหนัก เขาได้สรุปว่า จากการศึกษากรณีประสิทธิภาพของคณงานเหล็กกล้า ปัจจัยทางด้านกายภาพมิได้เกี่ยวข้องกับความเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ
2. ภูมิหลังทางสังคม (Social Background) โดยพิจารณาจากการศึกษาสถานภาพทางสังคม และการเลื่อนฐานะทางสังคม สรุปได้ว่า
  - 2.1 สถานภาพทางเศรษฐกิจสูง ถือเป็นข้อดีต่อสถานภาพความเป็นผู้นำ
  - 2.2 ผู้นำต่าง ๆ มีแนวโน้มได้รับการศึกษาคีขึ้น

จากคุณลักษณะข้างต้น พบว่าภูมิหลังทางสังคมมีผลต่อความเป็นผู้นำ อย่างไรก็ตามก็ควรพิจารณาจากปัจจัยอื่นประกอบด้วย

3. สติปัญญา ความรู้ ความสามารถ (Intelligence) จากผลการศึกษาสรุปได้ว่า สติปัญญา ความรู้ มีผลต่อประสิทธิภาพของผู้นำ ทั้งนี้พบว่าผู้นำมักจะพูดเก่ง ความรู้ดี ตัดสินใจดี
4. บุคลิกภาพ (Personality) พบว่าผู้นำที่มีประสิทธิภาพจะต้องเป็นบุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง
5. ลักษณะที่เกี่ยวกับงาน (Task-Related Characteristics) ได้สรุปว่า ผู้นำลักษณะนี้ มีความต้องการความสำเร็จและความรับผิดชอบสูง มีความคิดสร้างสรรค์

6. ลักษณะต่าง ๆ ทางสังคม (Social Characteristics) พบว่าผู้นำมักจะเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้น ชอบคบหาสมาคม ติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ทั้งส่งเสริมความร่วมมือที่ดี

Gary A. Yukl (1981) ได้ศึกษาลักษณะความเป็นผู้นำไว้ 2 ประเด็น ประเด็นแรก ได้แก่ ลักษณะพื้นฐาน (Traits) ประเด็นที่สอง ได้แก่ ความชำนาญ (Skills)

ลักษณะพื้นฐาน (Traits) ของผู้นำที่ประสบความสำเร็จ ได้แก่

1. การรู้จักการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์
2. มีความตื่นตัวกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม
3. มีความทะเยอทะยาน และมุ่งสร้างความสำเร็จ
4. มีความสามารถในการอธิบายจุดยืนของตน
5. สามารถทำงานร่วมกับคนอื่น ได้
6. มีความกล้าตัดสินใจ
7. เป็นบุคคลที่เชื่อถือได้
8. มีความต้องการครอบงำมีอิทธิพลเหนือคนอื่น
9. มีความกระตือรือร้น
10. มีความพยายาม
11. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
12. เป็นบุคคลที่สามารถอยู่ท่ามกลางความเครียดได้
13. มีความเต็มใจที่จะเป็นผู้รับผิดชอบ

ความชำนาญ (Skills) ของผู้นำที่มักประสบความสำเร็จ ได้แก่

1. มีความเฉลียวฉลาด
2. มีความสามารถในการใช้มโนทัศน์
3. เป็นผู้มีความคิดริเริ่ม
4. เป็นนักการพูด และมีความแนบเนียนในการติดต่อ
5. มีทักษะในการพูดเก่ง
6. มีความรอบรู้งานของกลุ่ม
7. มีความสามารถในการเชิงบริหาร
8. สามารถโน้มน้าวจิตใจคนเก่ง
9. สามารถเข้ากับสังคม ได้ดี

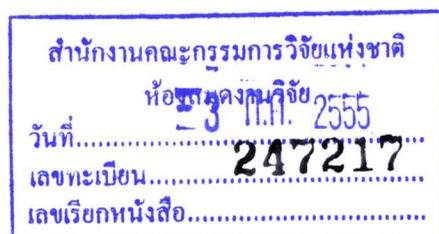

จากความหมายและลักษณะของผู้นำตามที่ได้มีนักวิชาการศึกษาแล้ว ควรจะ ได้ศึกษา ในรูปแบบของผู้นำ เกี่ยวกับการใช้รูปแบบแห่งอำนาจของผู้นำในอุดมคติของ Max Weber นั้น เขาได้แบ่งรูปแบบแห่งอำนาจปกครองบังคับบัญชาออกเป็น 3 รูปแบบ คือ

1. รูปแบบการใช้อำนาจเฉพาะตัวหรือแบบที่อาศัยบารมี (Charismatic Domination) ผู้นำแบบนี้จะอาศัยบุคลิกลักษณะ คุณสมบัติ ความสามารถพิเศษเฉพาะตัวหรือบารมีที่มีอยู่ในตัว เป็นปัจจัยสำคัญในการ โน้มน้าวจิตใจให้ผู้ได้บังคับบัญชาทั้งหลายมีความเชื่อมั่น เลื่อมใสศรัทธา ในตัวเขา ขอมรับ ขอมเชื่อถือและขอมที่จะปฏิบัติตามคำสั่งคำบัญชาและความต้องการของผู้นำด้วยความเต็มใจ ด้วยความจงรักภักดีต่อผู้นำ ภายใต้สังคมที่มีผู้นำแบบนี้ กลไกการบริหารที่เหมาะสม คือระบบเผด็จการ (Dictatorship) หรือระบบคอมมูน (Communal) กลไกการบริหารแบบนี้จะ หลวม ไม่เคร่งครัดและ ไม่มีเสถียรภาพข้าราชการมักทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างผู้นำกับ ประชาชน

2. รูปแบบการใช้อำนาจแบบประเพณีนิยม (Traditional Domination) ผู้นำแบบนี้จะได้ อำนาจมาจากความเชื่อถือและจารีตประเพณีดั้งเดิม หรือสิ่งที่ยึดถือเป็นแนวทางประเพณีปฏิบัติ ต่อเนื่องกันมาเป็นเวลาช้านาน ผู้ตามขอมเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของผู้นำประเภทนี้เพราะเห็น ว่า เขาเป็นหัวหน้าที่ถูกต้องตามจารีตประเพณี ถ้าไม่ทำตามก็จะเป็นการจัดต่อความเชื่อถือหรือ ประเพณีปฏิบัติ ดังนั้น ผู้นำแบบนี้จึงเปรียบเสมือนเป็นเจ้านาย ถ้าเจ้านายสั่งการใด ๆ ภายใต้กรอบ ของจารีตประเพณีแล้วผู้ตามจำต้องปฏิบัติตาม เพราะความเชื่อถือในสถานภาพในทางสังคมของ ผู้นำในสังคมที่มีผู้นำแบบนี้กลไกการบริหารที่เหมาะสมก็คือ ระบบศักดินา หรือระบบเจ้าขุนมูล นาย (Feudal หรือ Patrimonial)

3. รูปแบบอาศัยอำนาจตามกฎหมาย (Legal Domination) ผู้นำแบบนี้ได้อำนาจมาจาก กฎหมายผู้ตามขอมทำตามเพราะเห็นว่าผู้นำนั้นเป็นผู้ที่มาดำรงตำแหน่งอย่างชอบธรรมตาม กฎหมาย และเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนดไว้ไม่ใช่เป็นผู้ที่มาเป็นผู้นำเพราะ อาศัยจารีตประเพณีหรืออำนาจบารมีส่วนตัว เพราะฉะนั้นผู้ตามจึงต้องขอมรับและปฏิบัติตามคำสั่ง คำบัญชาของผู้นำ โดยถือเป็นที่ตนเองต้องทำตามกฎหมายด้วย ภายใต้สังคมที่มีผู้นำแบบ อาศัยกฎหมายนี้ กลไกการบริหารที่เหมาะสมก็คือระบบราชการ หรือองค์การที่มีแบบแผน (Bureaucracy) นั่นเอง ทั้งนี้เพราะระบบราชการเป็นวิธีการจัดองค์การที่ตั้งอยู่บนรากฐานของ กฎหมายเป็นสำคัญ ระบบราชการจะทำหน้าที่เป็นกลไกการบริหารงานของกลุ่มชนโดยผู้นำจะใช้ อำนาจที่มีอยู่ตามกฎหมายปกครองมวลชนโดยผ่านระบบราชการนั่นเอง (ศิริพงษ์ ลดาวัลย์ ณ อยุธยา, 2539 : 46 - 47)

อย่างไรก็ตามในมุมมองของนักวิชาการที่ศึกษาลักษณะผู้นำ ตามแนวทางตะวันตกเมื่อเทียบกับลักษณะสังคมและพฤติกรรมของคนไทยแล้ว อาจมีข้อแตกต่างกันบ้าง ทั้งนี้เนื่องจากพื้นฐานทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม และประเพณีที่ต่างกัน ทั้งนี้ อาจสรุปลักษณะความเป็นผู้นำในสังคมไทย ดังนี้ (อ้างใน วีระเดช สมวรรณ, 2539 : 17)

1. ผู้นำต้องยอมรับกระแสการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากสังคมมีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ผู้นำต้องพัฒนาริเริ่มการทำงานในองค์กรให้รู้คนหน้ามิให้หยุดอยู่กับที่ ความคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลยอมรับเป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จขององค์กร
2. ผู้นำในสังคมไทย ควรมีวิจักษณ์สูง ยอมรับหลักการและเหตุผลในการตัดสินใจ ดังนั้น การบริหารงานหรือทำงานร่วมกับบุคคลอื่น ผู้นำต้องยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และใช้กระบวนการตัดสินใจที่ถูกต้องชอบธรรม โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่
3. ผู้นำในสังคมไทย ยังนิยมใช้หลักเมตตาธรรม ได้แก่ การอะลุ่มอล่วยต่อกัน ซึ่งหากจะพิจารณาโดยละเอียดแล้ว นอกจากจะเป็นการกระทำที่ขาดหลักการแล้วอาจก่อให้เกิดผลเสียเกิดขึ้นกับองค์กรในภายหลัง

2.2 ทฤษฎีความคาดหวัง

ทฤษฎีความคาดหวัง (Expectation Theory) ซึ่งนักจิตวิทยากลุ่มปัญญานิยม เชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์โลกที่ใช้ปัญญาหรือความคิดในการตัดสินใจว่า จะกระทำพฤติกรรมอย่างไรหนึ่งเพื่อจะนำไปสู่เป้าหมายที่จะสนองความต้องการของตนเอง จึงเกิดสมมติฐานดังนี้ (อุไรวรรณ เกิดผล, 2539)

- 1) พฤติกรรมของมนุษย์ถูกกำหนดขึ้น โดยผลรวมของแรงผลักดันภายในของเขาเอง และแรงผลักดันจากสิ่งแวดล้อม
  - 2) มนุษย์แต่ละคนมีความต้องการ ความปรารถนาและเป้าหมายที่แตกต่างกัน
  - 3) บุคคลตัดสินใจที่จะทำพฤติกรรม โดยเลือกจากพฤติกรรมหลายอย่าง สิ่งที่เป็นข้อมูลให้เลือกได้แก่ความคาดหวังในค่าของผลลัพธ์ที่จะได้ภายหลังจากการแสดงพฤติกรรมนั้นไปแล้ว
- ทฤษฎีความคาดหวัง (Expectation Theory) เป็นความเชื่อหรือความคิดอย่างมีเหตุผล ในแนวทางที่เป็นไปได้ หรือเป็นความหวังที่คาดการณ์ว่าต้องการจะได้ในอนาคตของบุคคล ความคาดหวังจึงเป็นสถานะทางจิตที่บุคคลคาดคะเนล่วงหน้าแต่บางสิ่งบางอย่างว่าควรมี ควรจะเป็นหรือควรจะมีเกิดขึ้นตามความเหมาะสม ในเรื่องของความคาดหวังจึงมีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่านได้แก่ 11

สุรางค์ จันทรเอม (อ้างถึงใน มณฑิรา เขียวยิ่งและคณะ, 2540) กล่าวว่า ความคาดหวัง หมายถึง ความเชื่อว่าสิ่งใดน่าจะเกิดขึ้นและสิ่งใดบ้างน่าจะไม่เกิดขึ้น ความคาดหวังจะเกิดขึ้นได้ ถูกต้องหรือไม่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของแต่ละบุคคล

สกาวเดือน ปธนสมิทธิ์ (2540 : 64) ได้ให้ความหมายของความคาดหวังไว้ว่า เป็นแนวคิดที่บุคคลมีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด แล้วแสดงออกมาโดยการพูด การเขียน และการแสดงออก ดังกล่าวนั้นขึ้นอยู่กับภูมิหลังทางสังคม ประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อมของบุคคลนั้น ๆ ซึ่งบุคคลอื่นอาจไม่เห็นด้วยก็ได้ หรืออีกกล่าวหนึ่ง ความคาดหวัง คือ การแสดงออกทางทัศนคติอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบและเป็นส่วนที่พร้อมจะมีปฏิริยาเฉพาะอย่างต่อสถานการณ์ภายนอก ทำให้บุคคลพร้อมที่จะแสดงออกโต้ตอบสิ่งต่าง ๆ ในรูปของการยอมรับหรือปฏิเสธ จึงควรพิจารณาในด้านองค์ประกอบของทัศนคติควบคู่ไปด้วย

เบญจา นิลบุตร (2540 : 10) ได้กล่าวว่า ความคาดหวังเกิดจากความรู้สึกนึกคิดในการคาดคะเนเหตุการณ์ล่วงหน้าว่าจะเกิดขึ้นอย่างไร อันเป็นความปรารถนาจะให้ไปถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้ Blair (อ้างถึงใน วิภาดา วัฒนนามกุล, 2539 : 13) กล่าวว่า ความคาดหวังเป็นค่านิยมทั้งทางบวกและทางลบที่บุคคลมีต่อผลของการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง

ชิษณุกร พรภาณวิษุทธิ์ (2540 : 6) อธิบายว่า ความคาดหวัง หมายถึง ความรู้สึก ความคิดเห็น การรับรู้ การตีความ หรือการคาดการณ์ต่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่ยังไม่เกิดขึ้นของบุคคลอื่น ที่คาดหวังในบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตน โดยคาดหวังหรือต้องการให้บุคคลนั้นประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ตนเองต้องการหรือคาดหวังเอาไว้

นวลจันทร์ เพิ่มพูนรัตนกุล (2540 : 8) และสมลักษณ์ เพชรช่วย (2540 : 10) อธิบายว่า ความคาดหวัง หมายถึง ความมุ่งหวัง หรือคาดคะเนของบุคคลที่มีต่อคนอื่นให้กระทำการใดสิ่งหนึ่งที่ตนปรารถนาให้เป็นไปในอนาคต

ฟินน์ (Finn. 1962 : 390) อธิบายว่า ความคาดหวัง หมายถึง การประเมินค่าบุคคลหรือตนเองด้านจิตใต้สำนึก และใช้ความคาดหวังนั้นมาเป็นแนวทางในการกำหนดตนเองด้านจิตใต้สำนึก และใช้ความคาดหวังนั้นมาเป็นแนวทางในการกำหนดพฤติกรรมที่จะมีต่อบุคคลที่ตนคาดหวัง หรือต่อตนเองในลักษณะที่ตนคิดว่าถูกต้อง

ฟังก์ และแวกนอลส์ (Funk & Wagnalls. 1963 : 239) อธิบายว่า ความคาดหวัง หมายถึง ความคาดหวังต่อการกระทำหรือสถานการณ์ ว่าเป็นความเชื่อมั่นที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่า น่าจะมีน่าจะเป็นอย่างที่ได้คิดไว้

สรุปได้ว่า ความคาดหวังเป็นความคิด ความเชื่อ ความต้องการ ความมุ่งหวังหรือความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่ง เช่น บุคคล การกระทำหรือเหตุการณ์เป็นต้น จึงเป็นการคิด

ล่วงหน้าโดยมุ่งหวังในสิ่งที่เป็นไปได้ว่าจะเกิดตามที่ตนคิดไว้ ทั้งนี้ความคาดหวังของบุคคลจะขึ้นอยู่กับความต้องการและเป็นไปตามประสบการณ์ของแต่ละบุคคล

อริยา กูหา (2546 : 73-74) ได้กล่าวว่า มนุษย์ทุกคนที่เกิดมาบนโลกใบนี้ เมื่อเติบโตขึ้นในช่วงอายุหนึ่งที่มีความต้องการ ความรู้สึกเป็นของตัวเอง หรือเมื่อมีวุฒิภาวะเจริญเติบโตขึ้นในทางความคิด ทุกคนต่างก็มีเป้าหมายให้กับตัวเองเพื่อต้องการให้เกิดความสำเร็จ และในการเดินทางที่จะไปสู่เป้าหมายนั้น ทุกคนก็จะต้องมีความคาดหวังให้กับความสำเร็จนั้น เพื่อให้มีความคาดหวังนั้น อาจจะเป็นความคาดหวังให้กับตัวเองหรือเป็นความคาดหวังให้กับบุคคลอื่น โดยทำการคาดหวังให้บุคคลอื่นเป็นไปตามที่ตัวเองต้องการตามเป้าหมายที่วางไว้ 12 ผู้ที่ให้ต้นกำเนิดแห่งแนวคิดนี้คือ Edward Tolman แต่ผู้ที่ได้เผยแพร่และสร้างทฤษฎี คือ Victor Vroom โดยที่ Vroom ให้ทฤษฎีเกี่ยวกับสมมุติฐาน 4 ประการที่เป็นบ่อเกิดแรงจูงใจในการทำงาน กล่าวคือ

1) การคาดหวังว่าเมื่อแสดงพฤติกรรมไปแล้วจะทำได้หรือไม่ มีความรู้ความสามารถและมีสิ่งเอื้ออำนวยความสะดวกที่จะแสดงพฤติกรรมเพียงพอที่จะดำเนินได้มากเพียงใดและมีบทบาทที่สามารถแสดงความสามารถทำได้ดีเพียงใด

2) การคาดหวังว่าเมื่อทำงานนั้นแล้วทำได้ดีเพียงใด

3) การคาดหวังว่าเมื่อทำงานนั้นได้แล้วจะได้ผลลัพธ์อย่างที่ต้องการหรือไม่

4) การตีผลลัพธ์ที่ได้จากการกระทำ ถ้าเขาเห็นว่ากระทำแล้วมีค่า เขาก็อยากทำ แต่ถ้าไม่มีค่าเขาก็ไม่สนใจ จึงสรุปได้ว่าคนเรามีแรงจูงใจในการกระทำสิ่งใด ๆ ย่อมมีความคาดหวังตามเงื่อนไขข้างต้น เพราะหากขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดไปแล้วแรงจูงใจย่อมขาดหายไปด้วย เมื่อดูตามสภาพแล้วทฤษฎีเน้นเรื่องการพัฒนา โดยที่ Vroom เน้นว่า มนุษย์ควรรู้จักตนเอง รู้ขีดจำกัดและความสามารถของตน

Bartal and Matin (อ้างถึงใน พิไลวรรณ จันทรสุกรี, 2540) ได้กล่าวถึงทฤษฎีความคาดหวังตามแนวคิดของ Vroom ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ

1) ความคาดหวังในความพยายามต่อการกระทำหรือการปฏิบัติงาน หมายถึง การที่บุคคลคาดหวังไว้ล่วงหน้าว่าตนเองพยายามต่อกระทำพฤติกรรมได้ตามความสามารถแล้วโอกาสที่จะกระทำสิ่งนั้นได้สำเร็จมีมากน้อยเพียงใด เป็นการคิดก่อนจะทำการต่าง ๆ ว่าสามารถทำได้หรือไม่

2) ความคาดหวังในการกระทำต่อผลลัพธ์หรือผลของการปฏิบัติงาน หมายถึง การที่บุคคลคาดหวังไว้ล่วงหน้าก่อนกระทำพฤติกรรมว่าถ้าหากกระทำพฤติกรรมนั้นแล้วจะได้ผลลัพธ์แก่ตนเองในทางที่ดีหรือไม่

3) ความคาดหวังในคุณค่าของผลลัพธ์หรือรางวัล หมายถึง คุณค่าจากผลของการกระทำที่เกิดแก่บุคคลที่แสดงพฤติกรรมนั้น

ดังนั้นทฤษฎีความคาดหวัง Vroom หรือ Expectation Theory บางที่เรียกว่า VET Theory และได้กำหนดเป็นสูตรไว้ดังนี้

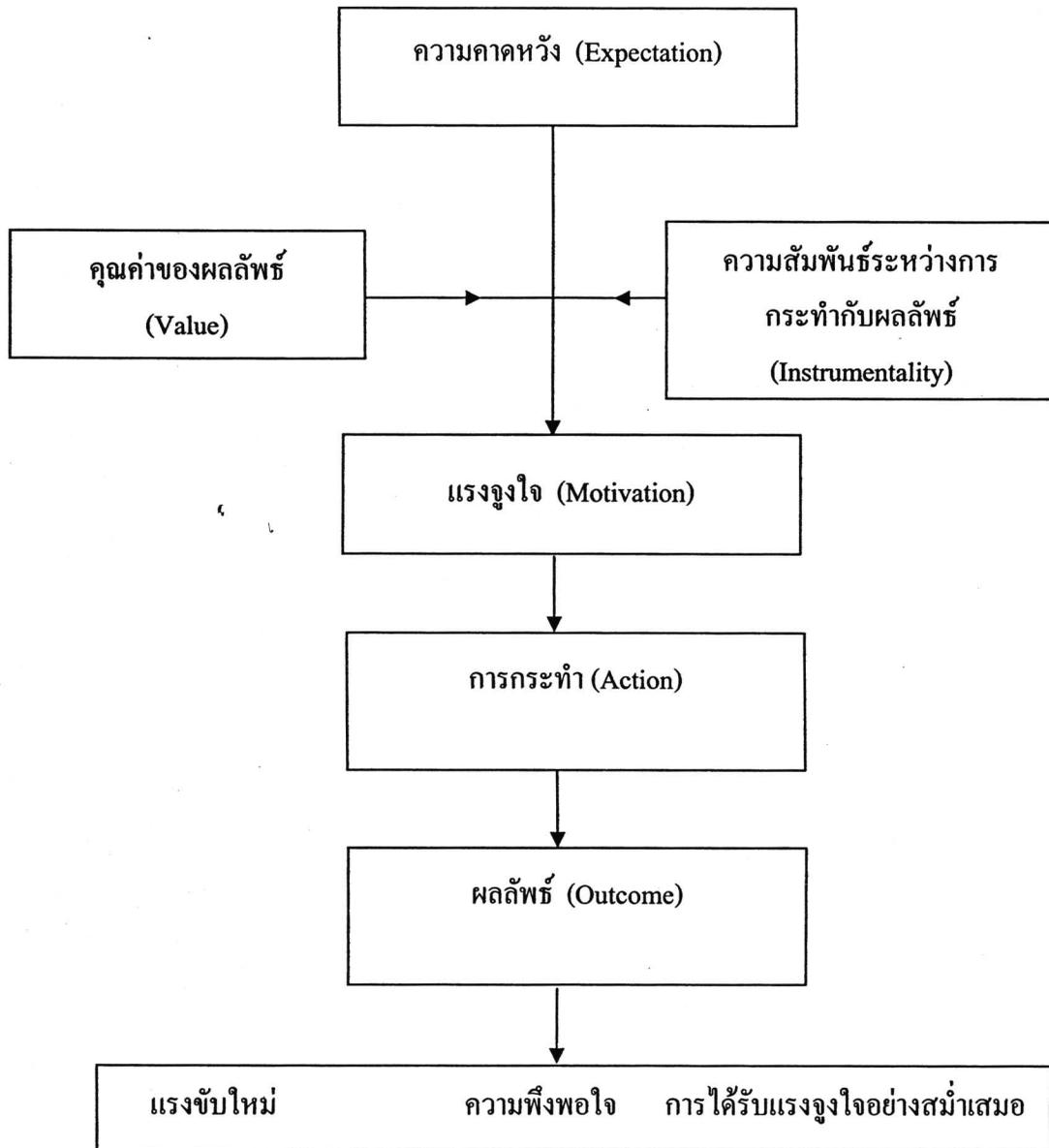
การจูงใจ (หรือแรงจูงใจ) = คุณค่าของผลลัพธ์ x ความคาดหวัง x ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลลัพธ์

1) คุณค่าของผลลัพธ์ แต่ละบุคคลจะขึ้นอยู่กับความปรารถนาหรือความต้องการ ถ้าต้องการมากจะมีค่าเป็นบวก แต่เฉย ๆ ไม่รู้สึกยินดีในร้าย จะมีค่าเป็นศูนย์ และถ้าไม่ชอบหรือไม่ต้องการจะมีค่าติดลบ

2) ความคาดหวัง คือความน่าจะเป็นที่การกระทำอย่างหนึ่งจะมีโอกาสที่ทำให้เกิดผลลัพธ์ในระดับแรกมากน้อยเพียงใด ถ้าคนเชื่อแน่ว่า หากทำงานเต็มที่จะสามารถทำให้ได้ผลผลิตสูงอย่างแน่นอน ความคาดหวังจะเท่ากับหนึ่ง ในทางตรงกันข้าม ถ้าเชื่อว่าถึงแม้จะพยายามทำงานหนักสักเพียงใดก็ไม่สามารถทำผลงานออกมาในปริมาณสูงได้เลย ความคาดหวังก็จะเท่ากับศูนย์

3) ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลลัพธ์ อธิบายได้ว่า แรงจูงใจของแต่ละคนจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับผลที่ได้รับ หรือที่คิดว่าสมควรจะได้รับเมื่อกระทำการนั้นสำเร็จตามเป้าหมายแล้ว ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า ส่วนหนึ่งของแรงจูงใจที่บุคคลจะมีหรือไม่ หรือมีมากน้อยขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลลัพธ์

จากที่กล่าวมาแล้วสามารถอธิบายได้ในลักษณะของรูปแบบทฤษฎีแห่งความคาดหวัง ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 แสดงรูปแบบทฤษฎีความคาดหวัง (The Expectancy Model)

จากที่กล่าวมาทั้งหมด สรุปได้ว่า บุคคลจะทุ่มเทความพยายามในการทำงานหรือไม่ขึ้นอยู่กับ การพิจารณาองค์ประกอบทั้งสามภายใต้สถานการณ์ที่กำหนด มนุษย์ทุกคนล้วนแต่มีความคาดหวังเสมอ ความคาดหวังจึงเปรียบเสมือนเป็นแรงผลักดันให้เกิดความต้องการซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตของมนุษย์ แต่ละบุคคลก็มีความคาดหวังไม่เท่ากันในแต่ละช่วงเวลาหรือสถานการณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในสภาวะที่สิ่งแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลง

ความคาดหวังที่บุคคลตั้งไว้ มีทั้งความคาดหวังในระยะสั้น และความคาดหวังในระยะยาว นอกจากนี้ยังมีความคาดหวังในทางบวกและความคาดหวังในทางลบ (Hurlock, 1973 : 184-185) ความคาดหวังนี้จะนำไปสู่พฤติกรรมที่แตกต่างกันไป

ไพบูลย์ เทวรักษ์ และ สิริวรรณ อัสวกุล (2527 : 46-47) กล่าวถึงความคาดหวังทางบวกว่า เมื่อบุคคลต้องอยู่ในสถานการณ์ที่ต้องทำบางสิ่งให้สำเร็จ ความหวังมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการทำงาน เป็นการยากที่จะกระตุ้นตนเองให้มีความพยายามและอดทน ในการกระทำสิ่งที่ตนเชื่อว่าจะประสบความสำเร็จ

โสรัจ โพร้แก้ว (2527 : 79) กล่าวถึง ความคาดหวังทางลบว่า เป็นความคาดหวังทางร้าย เช่น ถ้าเราจะอยู่อย่างนี้ลูกเราจะเป็นอย่างไรหนอ ความคาดหวังในทางร้าย มักทำให้เกิดความกลัว ความวิตกกังวล ซึ่งทำให้ชีวิตขาดความสมดุลได้

สรุปได้ว่า ความคาดหวังมีทั้งในทางบวกและทางลบ ในระยะสั้นและระยะยาว ความคาดหวังเป็นตัวกระตุ้นหรือสิ่งเร้าให้เกิดพฤติกรรมต่างๆ ความคาดหวังทางบวกเป็นไปในทางที่ดี มักทำให้เกิดความพยายาม ความคาดหวังด้านลบนั้นทำให้เกิดความวิตกกังวล ขาดความสมดุลชีวิต

2.3 อำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457

อำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในปัจจุบันเป็นไปตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งสามารถจำแนกออกมาได้เป็น 8 หมวด กล่าวคือ (คู่มือปฏิบัติงาน สำหรับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปี 2553 กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2553 : 46 – 74)

2.3.1 การใช้อำนาจหน้าที่ปกครองราษฎร

ในการปกครองระดับตำบล หมู่บ้าน นั้น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ได้รับเลือกจากราษฎรให้ทำหน้าที่ปกครองดูแลทุกข์ราษฎร นอกจากนั้นในฐานะที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นบุคคลที่อยู่ในท้องที่รู้จักคุ้นเคยกับสภาพท้องที่และรู้ความต้องการรู้ปัญหาของท้องถิ่นเป็นอย่างดี กำนัน ผู้ใหญ่บ้านจึงเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในกรณีแก้ไขปัญหา ปัดเป่าความเดือดร้อนแก่ราษฎรและพัฒนาความเจริญให้กับท้องถิ่นในฐานะเป็นตัวกลางรัฐบาลกับราษฎรอำนาจหน้าที่ในการปกครองราษฎร ประกอบด้วย

- ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่ปกครองบรรดาราษฎรที่อยู่ในเขตหมู่บ้าน (มาตรา 10)

- ผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่ช่วยเหลือนายอำเภอในการปฏิบัติหน้าที่และเป็นหัวหน้าของราษฎรใน หมู่บ้านของตน (มาตรา 27)

1) อำนวยความเป็นธรรมและดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยให้แก่ราษฎรในหมู่บ้าน (มาตรา 27 ข้อ 1)

2) สร้างความสามัคคีและความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้านรวมทั้งส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่น (มาตรา 27 ข้อ 2)

3) ประสานหรืออำนวยความสะดวกแก่ราษฎรในหมู่บ้านให้การติดต่อหรือรับบริการกับส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (มาตรา 27 ข้อ 3)

4) รับฟังปัญหาและนำความเดือดร้อน ทุกข์สุขและความต้องการที่จำเป็นของราษฎรในหมู่บ้าน แจ้งต่อส่วนราชการของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การแก้ไขหรือช่วยเหลือ (มาตรา 27 ข้อ 4)

5) ให้การสนับสนุน ส่งเสริม และอำนวยความสะดวกใน การปฏิบัติหน้าที่หรือการให้บริการส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (มาตรา 27 ข้อ 5)

6) ควบคุมดูแลราษฎรในหมู่บ้านให้ปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ โดยกระทำให้เป็นตัวอย่างราษฎรตามที่ทางราชการได้แนะนำ (มาตรา 27 ข้อ 6)

- ปฏิบัติตามภารกิจหรืองานอื่นตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ หรือตามที่กระทรวง ทบวง กรม หน่วยงานอื่นๆของรัฐ ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือนายอำเภอมอบหมาย (มาตรา 27 ข้อ 11)

2.3.2 การรายงานต่อทางราชการ

การดูแลรักษาความสงบและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชนตลอดจนการป้องกันและระงับเหตุร้ายการงานเหตุการณั้ผิดปกติที่เกิดขึ้นในตำบล หมู่บ้าน ซึ่งอาจเป็นคุณหรือโทษแก่ชุมชนประชาชนหรือต่อประเทศชาติให้ทางราชการทราบ เป็นหน้าที่สำคัญของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในฐานะเป็นผู้ปกครองดูแลรับผิดชอบเขตปกครองนั้นๆ เพื่อจะได้ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายและป้องกันมิให้เกิดลุกลามใหญ่โตขึ้น หรือเป็นการปราบปรามเหตุร้ายนั้นได้โดยเด็ดขาดรวดเร็ว การรายงานต่อทางราชการจะประกอบด้วย

1) การปฏิบัติตามคำสั่งของกำนัน หรือทางราชการ และรายงานเหตุการณั้ที่ไม่ปกติซึ่งเกิดขึ้นในหมู่บ้านให้กำนันทราบ พร้อมทั้งรายงานต่อนายอำเภอด้วย (มาตรา 27 ข้อ 10)

2) ถ้ากำนันรู้เห็นเหตุทุกข์ร้อนของราษฎร หรือการแปลกประหลาดเกิดขึ้นในตำบล ต้องรีบรายงานต่อกรมการอำเภอให้ทราบ (มาตรา 36)

3) ในการที่จะทำรายงานประจำ หรือรายงานจรอย่างใด ๆ ขึ้นต่อกรมการอำเภอ กำนันจะเรียกประชุมผู้ใหญ่บ้าน และแพทย์ประจำตำบลในตำบลนั้น พร้อมกับตรวจสอบก่อนและจะให้ลงชื่อเป็นพยานในรายงานก็ได้ (มาตรา 58)

2.3.3 การนำข้อราชการไปประกาศแก่ราษฎร

การนำข้อราชการไปประกาศแก่ราษฎรหรือการประชุมอบรมชี้แจงข่าวสารแก่ราษฎร เป็นสิ่งสำคัญทางการปกครอง เนื่องจากการทำความเข้าใจร่วมกันเป็นพื้นฐานสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการบริหารราชการสาวนภูมิภาคถือว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นตัวกลางระหว่างราชการ และประชาชนในการที่จะนำ ข่าวสารข้อมูลทางราชการไปชี้แจงให้แก่ราษฎรได้ทราบ และขณะเดียวกันก็นำความต้องการของราษฎรไปแจ้งแก่ราชการทราบ หน้าที่ตามข้อนี้ ได้แก่

1) จัดให้มีการประชุมราษฎรและคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นประจำอย่างน้อยเดือนละหนึ่งครั้ง (มาตรา 27 ข้อ 9)

2) ปฏิบัติตามคำสั่งของกำนันหรือทางราชการและรายงานเหตุการณ์ที่ไม่ปกติซึ่งเกิดขึ้นในหมู่บ้านให้กำนันทราบ พร้อมทั้งรายงานต่อนายอำเภอด้วย (มาตรา 27 ข้อ 10)

3) ในเวลาที่ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือนายอำเภอมิหมายให้ประกาศข้อราชการอันใดแก่ราษฎร กำนันจะเรียกประชุมผู้ใหญ่บ้านในตำบลนั้นพร้อมกันชี้แจงให้เป็นที่เข้าใจข้อราชการอันนั้นแล้ว ให้รับข้อราชการไปประกาศแก่ราษฎรอีกชั้นหนึ่งก็ได้ (มาตรา 59)

2.3.4 การจัดทำทะเบียน

การจัดทำทะเบียนในท้องที่ เป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญด้านการปกครองที่จะต้องจัดทำเพื่อให้ได้ทราบเกี่ยวกับรายละเอียดต่างๆ ที่เกิดขึ้น หรือปรากฏการณ์ต่างๆภายในเขตปกครองอันเกี่ยวกับจำนวนประชาชน จำนวนครอบครัว จำนวนสัตว์พาหนะ และลักษณะพื้นที่ในเขตรับผิดชอบ นอกจากจะเป็นประโยชน์แก่การปกครองและงานในหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านแล้วยังจะสามารถประสานงานกับทางราชการเมื่อเกิดเหตุและชี้แนะเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในท้องที่ทางราชการทราบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสำคัญในเชิงสถิติข้อมูล เพื่อใช้ในการวางแผนพัฒนา ด้านต่างๆ ของทางราชการ

อบรมหรือชี้แจงให้ราษฎรมีความรู้ความเข้าใจในข้อราชการ กฎหมาย หรือระเบียบแบบแผนของทางราชการในการนี้ สามารถเรียกรายกรมาประชุมได้ตามสมควร (มาตรา 27 ข้อ 7) ตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ ได้กำหนดให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับงานทะเบียน กำนันรักษาบัญชีสำมะโนครัวและทะเบียนบัญชีของรัฐบาลในตำบลนั้น และคอยแก้ไขเพิ่มเติมให้ถูกต้องตรงกับบัญชีของผู้ใหญ่บ้าน (มาตรา 41) เพื่อประโยชน์ในราชการ

2.3.5 กิจการสาธารณประโยชน์

ในการปกครองระดับตำบล หมู่บ้าน กำนันผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นผู้ได้รับเลือกจากราษฎรในตำบล หมู่บ้านนั้นมีอำนาจปกครองดูแลทุกข์สุขของราษฎร เป็นหน้าที่โดยตรงของกำนันผู้ใหญ่บ้านที่จะต้องดูแลเอาใจใส่ในเรื่องนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นผู้คนคุ้นเคยกับสภาพท้องถิ่น จะต้องรู้ความต้องการและปัญหาของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี กำนันผู้ใหญ่บ้านจึงเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหา ปัดเป่าความเดือดร้อนแก่ราษฎร และปฏิบัติการตามที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้โดยเคร่งครัด

ตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องถิ่น กำหนดให้กำนันผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับกิจการสาธารณประโยชน์ ดังต่อไปนี้

1) แจ้งให้ราษฎรให้ความช่วยเหลือในกิจการสาธารณประโยชน์เพื่อบำบัดป้องกันอันตรายสาธารณะอันมีมาโดยฉุกเฉิน รวมตลอดทั้งการช่วยเหลือบรรเทาทุกข์แก่ผู้ประสบภัย (มาตรา 27 ข้อ 8)

2) เกิดจลาจลก่อกวนกันตายก็ตี ชิงทรัพย์ก็ตี ปล้นทรัพย์ก็ตี ไฟไหม้ก็ตีหรือเหตุร้ายสำคัญอย่างใด ๆ ในตำบลของตน หรือในตำบลที่ใกล้เคียงอันสมควรจะช่วยเหลือได้ก็ดี หรือมีผู้ร้ายแต่ที่อื่นๆ มาฆ่าตัวตายในตำบลนั้นก็ตี หรือมีเหตุควร สงสัยว่าลูกบ้านคนใดในตำบลนั้นบางคนจะเกี่ยวข้องเป็นโจรผู้ร้ายก็ตี เป็นหน้าที่ของกำนันต้องเรียกผู้ใหญ่บ้าน และลูกบ้านในตำบลออกช่วยต่อสู้ติดตามจับผู้ร้าย หรือติดตามเอาของกลางคืน หรือดับไฟ หรือช่วยอย่างอื่นตามสมควรแก่การโดยเต็มกำลัง (มาตรา 37)

3) กำนันต้องร่วมมือและช่วยเหลือนายอำเภอและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน และสิ่งซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์อันอันอยู่ในตำบลนั้น (มาตรา 40)

4) กำนันกระทำตามหน้าที่ที่เรียกผู้ใดมาหาหรือให้ช่วยก็ได้ (มาตรา 43)

5) ถ้ามีเหตุสงสัยว่าผู้ใดในตำบลนั้นแสดงความอาชวาทมาร้ายแก่ผู้อื่น หรือเป็นคนจรจัด ไม่ปรากฏการณ์ทำมาหาเลี้ยงชีพ และไม่สามารถจะชี้แจงความบริสุทธิ์ของตนได้ ให้กำนันเรียกประชุมผู้ใหญ่บ้านสืบสวน ถ้ามีหลักฐานควรเชื่อว่าเป็นความจริงก็ให้เอาตัวผู้นั้นส่งกรมการอำเภอไปฟ้องร้องเอาโทษตามมาตรา 30 แห่งประมวลกฎหมายอาญา (มาตรา 52)

6) ถ้าลูกบ้านผู้ใดไปตั้งทับกระท่อม หรือโรงเรือนอยู่ในที่เปลี่ยวของตำบล ซึ่งน่ากลัวจะเป็นอันตรายด้วยโจรผู้ร้าย หรือน่าสงสัยว่าจะเป็นสำนักโจรผู้ร้าย ให้กำนันผู้ใหญ่บ้านในตำบลประชุมปรึกษาหารือกันดูเมื่อเห็นเป็นการสมควรและจะบังคับให้ลูกบ้านคนนั้นย้ายเข้ามาอยู่เสียในหมู่บ้านราษฎร และให้นำความแจ้งต่อกรมการอำเภอ (มาตรา 54)

7) ในเวลาจะมีอันตรายแก่การทำมาหากินของลูกบ้านในตำบล เช่น โรคภัยไข้เจ็บ ติดต่อกัน น้ำแล้ง น้ำท่วม เป็นต้น ให้กำนันผู้ใหญ่บ้าน และแพทย์ประจำตำบลปรึกษาหารือกันในการที่จะป้องกันแก้ไขเยียวยาภัยอันตรายด้วยอาการที่แนะนำลูกบ้านให้ทำอย่างไร หรือลงแรงช่วยกันได้ประการใด กำนันมีอำนาจที่จะบังคับการได้ ถ้าเป็นการเหลือกำลังให้ร้องเรียกต่อกรมการอำเภอ และผู้ว่าราชการขอคำสั่งรัฐบาลช่วย (มาตรา 56)

8) ในเวลาที่มีการนัดขจัดทุกข์ หรือประชุมชนเป็นการใหญ่ในตำบล กำนันจะเรียกผู้ใหญ่บ้านและแพทย์ประจำตำบลพร้อมกันมาช่วยพิทักษ์รักษาความเรียบร้อยในที่อันนั้นถ้าแลเป็นการจำเป็นแล้วจะขอแรงราษฎรช่วยก็ได้ (มาตรา 60)

2.3.6 การป้องกันโรคติดต่อ

การรักษาสุขภาพอนามัยของราษฎรนับเป็นภารกิจที่สำคัญอย่างหนึ่งของการรักษาความสงบเรียบร้อยเพราะสุขภาพของราษฎรเป็นรากฐานและบ่อเกิดแห่งความสุขสมบูรณ์ของราษฎรทั้งมวล และเมื่อราษฎรมีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์ ก็จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ไม่ว่าจะเป็นทางด้านการผลิตและสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามทางสังคม กำนันผู้ใหญ่บ้าน และแพทย์ประจำตำบลมีหน้าที่ในการป้องกันโรค

2.3.7 การจัดหมู่บ้านให้เป็นระเบียบเรียบร้อย

กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับความเป็นระเบียบเรียบร้อยของหมู่บ้าน ดังนี้

- จัดหมู่บ้านให้เป็นระเบียบเรียบร้อยและต้องด้วยสุขลักษณะ
- ถ้าราษฎรคนทิ้งให้บ้านเรือนชำรุดรุงรัง หรือปล่อยให้โสโครกโสมนอาจจะเกิดเหตุให้เกิดอันตรายแก่ผู้อยู่ในท้องถิ่น หรือผู้ที่อยู่ใกล้เคียงหรือผู้ที่ไปมาหรือให้เกิดอัคคีภัย หรือโรคภัยให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และแพทย์ประจำตำบลปรึกษาหารือกันถ้าเห็นควรจะบังคับให้ผู้อยู่ที่นั้นแก้ไขเสียให้ดีก็บังคับได้ ถ้าผู้นั้นไม่ทำตามบังคับ ก็ให้กำนันนำความร้องเรียนต่อกรมการอำเภอ (มาตรา 55)

2.3.8 การที่เกี่ยวข้องกับความอาญา

การดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยในทางคดีเป็นการปฏิบัติการต่อเนื่องเพื่อการปราบปรามผู้กระทำความผิดทางอาญา อันเป็นผลกระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน เพราะถึงแม้ว่ากฎหมายจะบัญญัติโทษหนักเพียงใด หรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองมีสมรรถภาพดีอย่างไรก็ตาม ก็ไม่อาจป้องกันการกระทำความผิดมิให้เกิดขึ้นได้ทุกกรณี เนื่องจากการกระทำความผิดนั้นเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมหรือเป็นผลผลิตที่เกิดขึ้นจากสังคมอยู่เสมอเจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายจึงต้องเป็นผู้มีความรู้ในเรื่องนี้พอเพียงที่จะสามารถทำหน้าที่ทั้งป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิด

กฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ ที่ได้กำหนดให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับความอาญา ดังนี้

- ผู้ใหญ่บ้าน มีหน้าที่และอำนาจในการเกี่ยวกับความอาญาดังต่อไปนี้คือ (มาตรา 28)

เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำความผิดกฎหมายเกิดขึ้น หรือสงสัยเกิดขึ้นในหมู่บ้านของตน ต้องแจ้งความต่อกำนันนายตำบลให้ทราบ หรือสงสัยเกิดขึ้นในหมู่บ้านใกล้เคียงต้องแจ้งความต่อผู้ใหญ่บ้านนั้นให้ทราบ ตรวจพบของกลางที่ผู้กระทำความผิดกฎหมายมีอยู่ หรือที่สงสัยว่าได้มาโดยการกระทำความผิดกฎหมายหรือเป็นสิ่งของสำหรับใช้ในการกระทำความผิดกฎหมาย ให้จับสิ่งของนั้นไว้และรีบนำส่งต่อกำนันนายตำบล เมื่อปรากฏว่าผู้ใดกำลังจะกระทำความผิดกฎหมาย หรือมีเหตุควรสงสัยว่าเป็นผู้ที่ได้กระทำความผิดกฎหมายก็ให้จับตัวผู้นั้นไว้ และรีบนำส่งกำนัน นายอำเภอ ถ้ามีหมายหรือมีคำสั่งตามหน้าที่ราชการให้จับผู้ใดในหมู่บ้านนั้นเป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านที่จะจับผู้นั้น และรีบส่งต่อกำนันหรือกรมการอำเภอตามสมควร ถ้าเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ออกหมายสั่งให้ค้นหรือให้ยึดผู้ใหญ่บ้านต้องจัดการให้เป็นไปตามหมาย

- กำนัน มีหน้าที่และอำนาจในการที่เกี่ยวกับความอาญา ดังต่อไปนี้คือ (มาตรา 35)

เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำความผิดกฎหมายเกิดขึ้น หรือสงสัยเกิดขึ้นในตำบลของตน ต้องแจ้งความต่อกรมการอำเภอให้ทราบ หรือสงสัยเกิดขึ้นในตำบลที่ใกล้เคียง ต้องแจ้งความต่อกำนันนายตำบลนั้นให้ทราบ หากปรากฏว่าผู้ใดกำลังกระทำความผิดกฎหมาย หรือมีเหตุควรสงสัยว่าเป็นผู้ที่ได้กระทำความผิดกฎหมาย ให้จับผู้นั้นไว้ และรีบนำส่งต่อกรมการนายอำเภอ ถ้ามีหมาย หรือมีคำสั่งตามหน้าที่ราชการให้จับผู้ใดในตำบลนั้นเป็นหน้าที่ของกำนันที่จะจับ ผู้นั้นแล้วรีบส่งกรมการนายอำเภอตามสมควร เมื่อเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ออกหมายสั่งให้ค้น หรือให้ยึด กำนันต้องจัดการให้เป็นไปตามกฎหมาย ถ้ามีผู้มาขออายัดตัวคนหรือสิ่งของ หรือผู้ต้องโจรกรรมจะทำหมายตราสินหรือมีผู้จะขอทำการชันสูตรบาดแผล กำนันสืบสวนฟังข้อความแล้วรีบนำตัว ผู้ขอหรือผู้ต้องอายัด และทรัพย์สินของบรรดาที่จะพาไปยังกรมการอำเภอ ถ้าสิ่งของพาไปไม่ได้ให้กำนันชันสูตรให้รู้เห็นแล้วนำความไปแจ้งต่อกรมการอำเภอ

- ในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับรักษาความสงบเรียบร้อยให้ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบใช้อาวุธปืนของทางราชการได้

- การรักษาและใช้อาวุธปืนให้เป็นไปตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย (มาตรา 28 จัตวา)

2.4 อำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านตามกฎหมายและระเบียบอื่น ๆ

2.4.1 ทะเบียนราษฎร กฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร และระเบียบสำนักงานกลางทะเบียนราษฎรกรมการปกครอง (คู่มือปฏิบัติงาน สำหรับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปี 2553 กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2553 : 55)

1) ผู้ใหญ่บ้านเป็นนายทะเบียนผู้รับแจ้ง กรณีมีคนเกิด กรณีเด็กเกิดใหม่ถูกทอดทิ้งและมีชีวิตจะต้องนำไปส่งและแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ประชาสงเคราะห์ ให้แจ้งการเกิดต่อนายทะเบียนหรือตำรวจหรือ เจ้าหน้าที่ประชาสงเคราะห์แห่งท้องที่โดยเร็ว คนตาย หรือย้ายที่อยู่ เมื่อรับเรื่องจากราษฎรแล้วต้องส่งต่อนายทะเบียน ณ สำนักทะเบียนอำเภอ ที่ว่าการอำเภอ

การปลูกสร้างบ้านใหม่หรือรื้อถอน ให้ผู้ใหญ่บ้านในฐานะนายทะเบียนผู้รับแจ้งประจำหมู่บ้านในภายใน 15 วัน นับแต่วันปลูกสร้างหรือรื้อถอนเสร็จ ผู้ใหญ่บ้านในฐานะนายทะเบียนผู้รับแจ้งประจำหมู่บ้านออกใบรับแจ้งเกี่ยวกับบ้านแล้วไปดำเนินการต่อที่อำเภอ

2) ให้ถ้อยคำรับรองบุคคล นายทะเบียนอำเภออาจให้ผู้ใหญ่บ้านในท้องที่ที่ผู้ยื่นคำร้องมีถิ่นที่อยู่ให้ถ้อยคำเกี่ยวกับบุคคลดังกล่าวประกอบการอนุญาตในฐานะพยาน กรณีบุคคลขอเพิ่มชื่อในทะเบียน หรือขอแจ้งเกิดเกินกำหนดหรือขอแก้ไขรายการเอกสารทะเบียนราษฎร หรือการแจ้งย้ายออกจากทะเบียนบ้านกลาง กรณีที่ผู้แจ้งไม่มีเอกสารหลักฐาน ยื่นคำร้องต่อนายทะเบียนอำเภอท้องที่ที่ตนมีชื่ออยู่ในปัจจุบัน พร้อมทั้งสำเนาเอกสารไปแสดงประกอบการพิจารณาอนุญาต

2.4.2 บัตรประจำตัวประชาชน

ตามกฎหมายว่าด้วยบัตรประจำตัวประชาชน

1) แจ้งให้ราษฎรผู้มีสัญชาติไทยที่มีอายุครบ 15 ปีบริบูรณ์ ไปยื่นคำขอมิบัตรประจำตัวประชาชน ณ ที่ว่าการอำเภอ ภายใน 60 วัน นับตั้งแต่วันที่ที่มีอายุครบ 15 ปีบริบูรณ์โดยยื่นคำขอมิบัตรนำหลักฐานสำเนาทะเบียนบ้านฉบับเจ้าบ้าน สติบัตรไปด้วย

2) เป็นเจ้าพนักงานตรวจบัตร เฉพาะด้านซึ่งปฏิบัติอยู่ตามด้านตรวจที่ตั้งขึ้น โดยชอบด้วยกฎหมาย ตามคำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ 452/2542 ลงวันที่ 3 พฤศจิกายน 2542 (ปกติปฏิบัติร่วมกับพนักงานฝ่ายปกครอง)

2.4.3 ทะเบียนครอบครัว

ตามกฎหมายว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว

การทะเบียนครอบครัวมี 7 ประเภท คือ 1. ทะเบียนสมรส 2. ทะเบียนหย่า 3. ทะเบียนรับรองบุตร 4. ทะเบียนรับรองบุตรบุญธรรม 5. ทะเบียนเลิกรับบุตรบุญธรรม 6. ทะเบียนบันทึกฐานะภรรยา 7. ทะเบียนบันทึกฐานะแห่งครอบครัว ผู้ใหญ่บ้านอาจจะต้อง เป็นพยานบุคคลรับรอง

บุคคลที่ประสงค์จะขอจดทะเบียนเหล่านี้โดยแนะนำให้ไปติดต่อยังอำเภอ (คู่มือปฏิบัติงาน สำหรับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปี 2553 กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2553 : 57)

- ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่ในฐานะพยานกรณียื่นคำร้องขอจดทะเบียนสมรสต่อกำนันท้องที่ที่ชายหรือหญิงฝ่ายใดหรือทั้งสองฝ่ายมีถิ่นอยู่ ถ้าท้องที่ใดผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นสมควรจะประกาศโดยอนุมัติของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ยอมให้ยื่นคำร้องขอจดทะเบียนสมรสต่อกำนันได้

- กำนันท้องที่ที่ชายหรือหญิงฝ่ายใดหรือทั้งสองฝ่ายมีถิ่นที่อยู่ มีอำนาจหน้าที่รับจดทะเบียนสมรสแก่ชายหญิงนั้น ถ้าท้องที่ใดผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นสมควรจะประกาศโดยอนุมัติของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย โดยให้ชายหญิงยื่นคำร้องพร้อมพยาน 2 คน พยานคนหนึ่งต้องเป็นพนักงานปกครอง ซึ่งมีตำแหน่งตั้งแต่ผู้ใหญ่บ้านขึ้นไป หรือตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป หรือหัวหน้าสถานีตำรวจ หรือผู้แทนราษฎร เทศมนตรี สมาชิกสภาเทศบาล สมาชิกสภาจังหวัด หรือทนายความ

- กำนันมีอำนาจหน้าที่ในการรับคำร้องขอจดทะเบียนสมรสด้วยวาจาหรือด้วยกิริยาจากชายหญิงที่ตกอยู่ในอันตรายใกล้ความตาย ซึ่งนายทะเบียนไม่สามารถจะได้จดทะเบียนสมรสให้ได้และผู้ใกล้ความตายจะทำคำร้องตามแบบก็ไม่ได้ ให้กำนันที่ได้รับคำร้องขอจดทะเบียนพร้อมด้วยชายหรือหญิงที่ยังมีชีวิตอยู่ถ้าหากมีไปแสดงตนต่อนายทะเบียนโดยมิชักช้าเพื่อให้ถ้อยคำแสดงพฤติกรรมแห่งการร้องขอแล้วจดทะเบียนสมรส

2.4.4 ทะเบียนสัตว์พาหนะ

ตามกฎหมายว่า ด้วยสัตว์พาหนะ (พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 และระเบียบการสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482) ช้าง ม้า โค กระบือ ล่อ ลา เป็นสัตว์พาหนะ ซึ่งต้องจดทะเบียนทะเบียนสัตว์พาหนะ

อำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับสัตว์พาหนะตามกฎหมายนี้ดังนี้ (คู่มือปฏิบัติงาน สำหรับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปี 2553 กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2553 : 58)

- ผู้ใหญ่บ้าน เป็นพยานในการจดทะเบียนทำตัวรูปพรรณสัตว์พาหนะ เมื่อเจ้าของสัตว์หรือตัวแทนนำสัตว์ไปขอจดทะเบียนทำตัวรูปพรรณจากนายทะเบียนท้องที่ ที่สัตว์นั้นอยู่ มีหน้าที่ช่วยเหลือกำนันในการดำเนินการเกี่ยวกับการจดทะเบียนสัตว์พาหนะ สำรองและจัดทำบัญชีสัตว์ที่ยังไม่ได้ทำตัวรูปพรรณ จัดทำบัญชีสัตว์ประจำออกซึ่งยังไม่ได้ทำตัวรูปพรรณ และบัญชีสัตว์ที่ยังไม่ได้ทำตัวรูปพรรณ และตรวจสอบแก้ไข

- กำหนด รับมอบตัวรูปพรรณ กรณีผู้มีตัวรูปพรรณแต่ไม่มีตัวสัตว์ในครอบครองเพื่อส่งให้นายทะเบียนรับแจ้งความหรือรับมอบ ตัวรูปพรรณสัตว์ที่ตายจากเจ้าของสัตว์หรือตัวแทน รับมอบ ตัวรูปพรรณกรณีสัตว์หายตามคืนมาไม่ได้ รับมอบบัญชีสัตว์ที่ยังไม่ได้ทำตัวรูปพรรณ จากผู้ใหญ่บ้าน ไปส่งนายทะเบียนเพื่อรับทราบและลงนาม และจัดเก็บบัญชีดังกล่าวเพื่อเป็นหลักฐานตรวจสอบสิทธิ์ และการจดทะเบียนการทำตัวรูปพรรณ สำรองและจัดทำบัญชีสัตว์ประจำคอกซึ่งยังไม่ได้ทำตัวรูปพรรณ ส่งนายทะเบียนประจำทุกเดือน

2.4.5 ทะเบียนอาวุธปืน (คู่มือปฏิบัติงาน สำหรับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปี 2553 กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2553 : 58)

ตามกฎหมายว่าด้วยอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490 การทำ ชื่อ มี ใช้ สิ่ง หรือนำเข้า ซึ่งอาวุธปืนหรือเครื่องกระสุนปืนต้องได้รับอนุญาตจากนายทะเบียนอาวุธปืนท้องถิ่น และผู้ใหญ่บ้านอาจเป็นผู้ให้คำรับรองเกี่ยวกับความประพฤติและหลักฐานของผู้ขออนุญาตมีและใช้อาวุธปืนประกอบการพิจารณาของนายทะเบียนว่ามีคุณสมบัติและความจำเป็นตามหลักเกณฑ์ที่ กฎหมายบัญญัติไว้หรือไม่ เช่น ไม่เป็นบุคคลซึ่งต้องโทษจำคุกตามประมวลกฎหมายหรือกฎหมายว่าด้วยอาวุธปืน ฯลฯ ในฐานความผิดที่ระบุไว้ ไม่เป็นบุคคลซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ ไม่เป็นผู้ซึ่งไม่มีอาชีพและรายได้ ไม่เป็นผู้ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง และเป็นผู้มีภูมิลำเนาและมีชื่อในทะเบียนบ้านตามกฎหมาย ว่าด้วยการทะเบียนราษฎรในท้องถิ่นที่ขออนุญาตไม่น้อยกว่า 6 เดือน และเป็นผู้กำกับดูแลควบคุมตรวจตราการมีและใช้อาวุธปืนภายในตำบลหมู่บ้านให้เป็น ไปด้วยความถูกต้องเรียบร้อย การควบคุมตรวจตราอาวุธปืนและ ผู้ได้รับอนุญาต หากสงสัยพฤติการณ์ของผู้ได้รับอนุญาตให้รายงานนายทะเบียนท้องถิ่น (นายอำเภอ)

2.4.6 การรับราชการทหาร

ดำเนินการตาม พระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ. 2497 สรุปได้ดังนี้

1) ในเดือน กันยายน ของทุกปี กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ต้องนำประกาศของนายอำเภอแจ้งไว้ให้ชายสัญชาติไทยมีอายุย่างเข้า 18 ปี ไปลงบัญชีทหารกองเกิน ณ ที่ว่าการอำเภอท้องถิ่น (แผนก สัสดีอำเภอ)

2) ในเดือน ตุลาคม ของทุกปี กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ต้องนำประกาศของนายอำเภอแจ้งให้ทหารกองเกินที่มีอายุย่างเข้า 21 ใน พ.ศ. นั้น ไปแสดงตนเพื่อรับหมายเรียก ณ ที่ว่าการอำเภอท้องถิ่น (แผนก สัสดีอำเภอ)

3) ประมาณเดือน เมษายน – พฤษภาคม ของทุกปี นำราษฎรไปแสดงตนเพื่อคัดเลือกทหาร ณ ที่ว่าการอำเภอ หรือสถานที่ทางราชการกำหนด

- 4) แนะนำทหารผู้ที่หลบหนีราชการทหารให้กลับกรมกอง
- 5) จับทหารกองเกินที่ไม่มารับหมายเรียก หรือขาดการตรวจเลือกส่งอำเภอ
- 6) ประกาศให้ทหารกองเกิน หรือกองหนุนในคราวที่มีการระดมพล เพื่อฝึกวิชาทหาร และทดลองความพร้อม

อนึ่ง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วย การเกณฑ์ช่วยราชการทหาร ทั้งในเวลาปกติ (เฉพาะการเกณฑ์เพื่อการฝึกราชการสนามที่จำต้องมีพลเมืองเข้าร่วม) และการเกณฑ์ในเวลาไม่ปกติกล่าวคือ ประเทศที่อยู่ในการรบหรือการสงครามหรือที่มีการประกาศ สถานการณ์

2.4.7 การป้องกันฝ่ายพลเรือน

ในกรณีฉุกเฉิน เมื่อสาธารณภัย ภัยทางอากาศ หรือการก่อวินาศกรรมเกิดขึ้น และยัง ป้องกันภัยให้ทันทั่วทั้งที่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในฐานะเป็นเจ้าพนักงานป้องกันตามพระราชบัญญัติ ป้องกันฝ่ายพลเรือน พ.ศ. 2550 (มาตรา 33) และเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญามี อำนาจเข้าจัดการใด ๆ และสั่งให้บุคคลใด ๆ เข้าช่วยเหลือเท่าที่จำเป็น เพื่อจัดภัยเช่นนี้ไปพลาง ก่อนได้ จนกว่าผู้อำนวยการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน เขตท้องที่จะเข้ามาอำนวยการแทนแต่ไม่ให้ใช้ บังคับแก่เจ้าหน้าที่และทรัพย์สินของทางราชการทหาร

นอกจากนี้ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ต้องรวบรวมกับทางอำเภอรวบรวมกลุ่มประชาชน อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนจัดตั้งและฝึกอบรมเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติของทางราชการ ตามระเบียบของกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหน่วยอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน พ.ศ. 2531 (คู่มือปฏิบัติงาน สำหรับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปี 2553 กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2553 : 60)

2.4.8 ตามประมวลกฎหมายอาญา

กฎหมายอาญาแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) คดีความผิดต่อส่วนตัว หรือความผิดอัน ขอมความได้ 2) คดีอาญาแผ่นดิน หรือความผิดอันขอมความไม่ได้

ผู้ใหญ่บ้านเมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำผิดกฎหมาย หรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ของตนเองแจ้งความต่อกำนันให้ทราบ หรือถ้าเกิดขึ้นในหมู่บ้าน ใกล้เคียงต้องแจ้งความต่อ ผู้ใหญ่บ้านนั้นให้ทราบหรือเมื่อพบของการต่อการกระทำผิดกฎหมายให้นำส่งกำนัน นอกจากนี้ ผู้ใหญ่บ้านยังมีอำนาจที่จับกุมผู้กระทำความผิด หรือจัดการให้เป็นไปตามหมายจับหรือหมายค้น (ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาอาญา)

ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เป็นเจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง เมื่อกระทำตามอำนาจหน้าที่ผู้ใดคู่มินหรือต่อผู้ขัดขวางย่อมมีความผิดต่อเจ้าพนักงานทำให้ได้รับโทษหนักขึ้นกว่าความผิดต่อบุคคลธรรมดา

2.4.9 กฎหมายว่าด้วยการเช่าที่ดินเพื่อการเกษตร

ผู้ใหญ่บ้าน ในหมู่บ้านที่อยู่ในท้องที่ที่มีการเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรม เป็นคณะกรรมการเช่าที่ดินเกษตรกรรมประจำตำบล (คชก.ตำบล) โดยตำแหน่งมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ (คู่มือปฏิบัติงาน สำหรับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปี 2553 กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2553 : 61)

- กำหนดอัตราค่าเช่าชั้นสูงของแต่ละท้องที่
- พิจารณาวินิจฉัยข้อพิพาทเกี่ยวกับเรียกเก็บค่าเช่า การชำระค่าเช่า ระยะเวลาของการเช่า ตลอดจนข้อพิพาทอื่นๆ หรือค่าเสียหายอันเกิดจากการเช่าตามคำร้องขอของผู้เช่าหรือผู้ให้เช่า และมีคำสั่งใด ๆ ให้ผู้เช่าหรือผู้ให้เช่าปฏิบัติหรือมิให้ปฏิบัติการใด ๆ เพื่อให้เกิดผลตามคำวินิจฉัย

- กฎหมายกำหนดให้ คชก. เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาที่มีอำนาจเรียกผู้เช่า ผู้ให้เช่า หรือผู้ซึ่งเกี่ยวข้องมาให้ถ้อยคำหรือชี้แจง หรือส่งเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวกับการเช่า มาประกอบพิจารณาได้ นอกจากนี้มีอำนาจเข้าไปในที่ดินหรือที่เช่าที่เก็บผลผลิตของผู้เช่า ผู้ให้เช่า หรือผู้ซึ่งเกี่ยวข้องในเวลาระหว่างอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตกเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการเช่าได้ (คู่มือปฏิบัติงาน สำหรับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปี 2553 กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2553 : 61)

การช่วยเหลือเกษตรกรผู้ยากจน ตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 222/2526 ลงวันที่ 20 ธันวาคม 2526 แต่งตั้งคณะกรรมการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ยากจน (กชก.) โดยกำนัน (ตำบลที่ผู้ร้องมีภูมิลำเนาหรือพิพาทตั้งอยู่) เป็นอนุกรรมการส่วนอำเภอ (อชก.ส่วนอำเภอ)

2.4.10 กฎหมายว่าด้วยป่าไม้

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 มีอำนาจหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าและการกระทำผิดต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ภายในเขตท้องที่รับผิดชอบ

2.4.11 กฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 มีอำนาจหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามการลักลอบการตัดไม้ทำลายป่าในเขตป่าสงวนแห่งชาติรวมทั้งมีอำนาจสั่งให้ผู้ใดออกจากเขตป่าสงวนแห่งชาติ หรือควั่นการกระทำใด ๆ ในเขตป่าสงวนแห่งชาติและมีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำความผิดแก้ไข รื้อถอนสิ่งที่เป็นอันตรายต่อป่า หรือทำ

ให้ป่าเสื่อมสภาพ หากไม่ปฏิบัติตามก็หรือ ทำลาย แก้ไขได้ ทั้งนี้ให้มีอำนาจและหน้าที่ได้ภายในเขตท้องที่รับผิดชอบ (คู่มือปฏิบัติงาน สำหรับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปี 2553 กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2553 : 63)

2.4.12 กฎหมายว่าด้วยการสงวนคุ้มครองสัตว์ป่า

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสงวนการคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 มีอำนาจหน้าที่ในการป้องกัน และปราบปรามการกระทำผิดตามกฎหมายนี้ รวมทั้งตรวจสอบการอนุญาตต่างๆ ภายในเขตท้องที่ที่รับผิดชอบ (คู่มือปฏิบัติงาน สำหรับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปี 2553 กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2553 : 63)

2.4.13 กฎหมายว่าด้วยชลประทานราษฎร

การชลประทานราษฎร หมายความว่า การชลประทานที่ราษฎรได้ร่วมกันจัดตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์แก่การเพาะปลูกของราษฎรในท้องที่ การจัดทำชลประทานส่วนราษฎรให้เป็นไปตามความเห็นชอบของราษฎร ส่วนมากที่จะได้รับประโยชน์จากการชลประทานนั้น โดยนายอำเภอมีอำนาจตั้งบุคคลที่สมควรตามความเห็นชอบของราษฎรส่วนมากที่ได้รับประโยชน์เขตการชลประทานเป็นหัวหน้าการชลประทาน หรือเป็นผู้ช่วยตามจำนวนที่เห็นสมควรและให้มีอำนาจถอดถอนบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งเมื่อราษฎรส่วนมากเห็นสมควร กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้ (คู่มือปฏิบัติงาน สำหรับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปี 2553 กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2553 : 63)

- เกณฑ์แรงงานหรือเครื่องอุปกรณ์การชลประทานส่วนราษฎรในเวลาฉุกเฉินการเกณฑ์แรงงานหรือเครื่องอุปกรณ์การชลประทานให้กำหนดเอาตามเนื้อที่ทำการเพาะปลูก ผู้ใดไม่สามารถไปทำงานตามคำสั่งเกณฑ์เจ้าพนักงานถ้าสามารถไปทำแทนผู้นั้น ต้องจัดให้ผู้อื่นที่สมควรไปทำแทน หรือจะให้เงินทดแทนค่าแรงงานตามปริมาณแห่งงานที่จะต้องทำได้

- เป็นผู้แบ่งและควบคุมงานในการแบ่งปันการงานและเครื่องอุปกรณ์การชลประทานส่วนราษฎร

- แบ่งปันน้ำในเขตชลประทานส่วนราษฎร โดยแบ่งปันตามส่วนของจำนวนเนื้อที่ทำการเพาะปลูก เว้นแต่กรณีที่เกิดตกลงกันไม่ได้ จึงให้นายอำเภอหรือผู้แทน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และหัวหน้าการชลประทานในส่วนที่เกี่ยวข้องนั้นไม่น้อยกว่าสามนาย เป็นผู้พิจารณาตั้งชี้ขาดตามเสียงข้างมาก

2.4.14 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการบริหารการใช้น้ำ และการบำรุงรักษาแหล่งน้ำขนาดเล็ก พ.ศ. 2525 (คู่มือปฏิบัติงาน สำหรับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปี 2553 กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2553 : 64)

การขอโครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก อันได้แก่ การก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ ขุดลอกหนอง และบึงธรรมชาติ ขุดสระเก็บน้ำ ก่อสร้างฝาย บ่อน้ำตื้น บ่อบาดาล ฯลฯ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่

- ประสานงานการขอโครงการกับกลุ่มราษฎร องค์กระระดับหมู่บ้าน เช่น กรรมการหมู่บ้านร่วมกันพิจารณาเสนอขอโครงการตามความต้องการและเหมาะสมเสนอสภาตำบล
- จัดหางบประมาณหรือแรงงานสมทบการก่อสร้างที่จำเป็น
- จัดตั้งกลุ่มใช้น้ำและสนับสนุนให้มีการวางระเบียบเพื่อบริหารการใช้น้ำ
- ดำเนินกิจกรรมต่อเนื่องของโครงการบำรุงรักษาและซ่อมแซมโครงการ โดยการซ่อมแซมไม่เกิน 5,000 บาท ให้กลุ่มผู้ใช้น้ำเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายเอง ส่วนการซ่อมแซมเกินกว่า 5,000 บาท ให้จัดทำโครงการรับการสนับสนุนงบประมาณในลักษณะ 3 ประสาน จากกรมการปกครอง โดยผ่านที่ทำการปกครองอำเภอ

กฎหมายว่าด้วยชลประทานหลวง การชลประทานหลวงเป็นกิจการที่ชลประทานจัดทำขึ้นนั้น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในท้องที่ซึ่งอยู่ในเขตชลประทานมีหน้าที่ดูแลรักษาคันคลองและทางน้ำชลประทานที่อยู่ในเขตท้องที่

2.4.15 บทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตามพระราชบัญญัติภาษีบำรุงท้องที่ พ.ศ. 2508 (คู่มือปฏิบัติงาน สำหรับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปี 2553 กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2553 : 64)

กรณีในเขตพื้นที่ท้องที่การบริหารส่วนตำบล นายอำเภอมอบหมายให้องค์การบริหารส่วนตำบลรับผิดชอบในการจัดเก็บภาษีบำรุงท้องที่ในเขตท้องถื่นของตน โดยพิจารณาแต่งตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นเจ้าพนักงานสำรวจตามแบบแสดงรายการที่ดิน โดยมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

1) จัดทำประกาศกำหนด วัน เวลา ที่จะทำการสำรวจที่ดินเพื่อให้เจ้าของที่ดินหรือผู้แทนทราบ เพื่อมาชี้เขตและแจ้งจำนวนเนื้อที่ดิน (มาตรา 28)

2) กรณีเจ้าของที่ดินไม่ยอมแจ้งจำนวนเนื้อที่ดิน ชี้แนวเขตหรือแจ้งจำนวนเนื้อที่ดิน หรือไม่อำนวยความสะดวก เจ้าพนักงานสำรวจมีอำนาจเข้าไปในที่ดินหรือสถานที่ ที่เกี่ยวข้องเพื่อการสำรวจตามที่เห็นว่าถูกต้องได้ (มาตรา 8วรรค 2)

3) สำรวจและขึ้นแบบแสดงรายการที่ดินต่อเจ้าพนักงานประเมินแทนเจ้าของที่ดิน เป็นรายแปลง (มาตรา 24 วรรค 2)

4) ทำการสำรวจที่ดินกรณีรับแจ้งจากเจ้าของที่ดินว่าเป็นเจ้าของที่ดินรายใหม่หรือจำนวนเนื้อที่ที่ดินเปลี่ยนแปลงไป (มาตรา 31) หรือมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินอันมีเหตุให้ค่า

ลดหย่อนหรืออัตราภาษีบำรุงท้องที่เปลี่ยนไป ให้ยื่นแบบ แล้วแต่กรณีต่อเจ้าพนักงานประเมินแทน
เจ้าของที่ดิน ภายใน 30 วัน นับแต่ได้รับแจ้งจากเจ้าของที่ดิน (มาตรา 32)

2.4.16 กฎหมายว่าด้วยโรคติดต่อ

ในกรณีที่โรคติดต่ออันตราย หรือโรคติดต่อที่ต้องแจ้งความเกิดขึ้น หรือมีเหตุสงสัยว่า
ได้มีโรคติดต่อกันดังกล่าวเกิดขึ้นในบ้าน ให้เจ้าบ้านหรือผู้ควบคุมดูแลบ้านเมืองหรือแพทย์ผู้ทำการ
รักษาพยาบาลต้องแจ้งต่อทางราชการเพื่อหาทางป้องกัน

โรคติดต่อที่อันตรายที่สำคัญ ได้แก่ อหิวาตกโรค กาฬโรค ไข้ทรพิษ ไข้เหลือง

โรคติดต่อต้องแจ้งความ คือ อหิวาตกโรค กาฬโรค ไข้ทรพิษ ไข้เหลือง คอตีบ โรค
บาดทะยักในเด็กโปลิโอ ไข้สมองอักเสบ โรคพิษสุนัขบ้า ไข้รากสาดใหญ่ โรคแอนแทรกซ์ โรค
ทริคิโนซิส โรคกาฬหลังแอ่น โรคคุดทะราดระยะติดต่อ

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หากพบโรคติดต่อเกิดขึ้น หรือสงสัยว่า ได้มีโรคติดต่อในตำบล
หมู่บ้าน ต้องรีบแจ้งให้ทางราชการทราบเพื่อดำเนินการป้องกันมิให้มีโรคระบาดดังกล่าวลุกลาม
ต่อไป (คู่มือปฏิบัติงาน สำหรับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปี 2553 กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย,
2553 : 65-66)

2.4.17 ตามกฎหมายว่าด้วยการกำจัดฝักตบชวา

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในฐานะเจ้าพนักงานผู้ปกครองท้องที่ เรียกระดมราษฎรช่วยกัน
กำจัดฝักตบชวาเป็นสาธารณะประโยชน์กรณีในที่ฝักตบชวาเกิดขึ้น กรณีฝักตบชวามีในที่มากมาย
เกินกำลังผู้อยู่ในที่นั้นจะกำจัดได้ (คู่มือปฏิบัติงาน สำหรับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปี 2553 กรมการ
ปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2553 : 66)

2.4.18 การประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน

การประนีประนอมยอมความมีหัวใจสำคัญที่การทำสัญญาประนีประนอมกันซึ่งอาจมี
การไถ่เกลี่ยหรือไม่มี การไถ่เกลี่ยข้อพิพาทตกลงกันได้ เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้น (ความแฟงหรือ
ความอาญาอันยอมความได้) จะกระทำอย่างไรเปิดเผยต่อหน้าคู่กรณี ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน หรือที่อื่น
ที่เห็นว่าเหมาะสม ผู้ใหญ่บ้านนัดหมายคณะกรรมการหมู่บ้านขณะนัดหมายเพื่อประนีประนอมข้อ
พิพาท พร้อมรายงานผลพร้อมสัญญาให้นายอำเภอทราบในวันประชุมประจำเดือน (คู่มือ
ปฏิบัติงาน สำหรับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปี 2553 กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2553 : 67 –
69)

2.4.19 บทบาทในการประสานและปฏิบัติงานร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล

(อบต.)

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีบทบาทและอำนาจหน้าที่ในการประสานการดำเนินงานกับ อบต. ดังนี้ (คู่มือปฏิบัติงาน สำหรับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปี 2553 กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2553 : 73 – 74)

- การวางแผนพัฒนาตำบล ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วย การจัดทำและ ประสานแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2546 ในฐานะคณะกรรมการพัฒนา องค์การบริหารส่วนตำบล

- เป็นกลไกสำคัญของราชการส่วนภูมิภาค ในการประสาน และตรวจสอบการ ปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายและเจตนารมณ์ ของราษฎรในท้องที่และท้องถิ่นนั้น

- บทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดประชาคมในเขตพื้นที่ และเสริมสร้าง ชุมชนให้เข้มแข็ง

- บทบาทในฐานะเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา ในการปฏิบัติหน้าที่ในเขต พื้นที่ อบต.

- บทบาทในฐานะตัวแทนอำนาจรัฐ ที่จะต้องดูแลงานของทุกกระทรวง ทบวง กรม ที่ จะต้องปฏิบัติงานในพื้นที่ตำบล หมู่บ้าน ซึ่งมีบทบาทหลายด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง และรักษา ความสงบเรียบร้อย ด้านการพัฒนาอาชีพ ด้านการสาธารณสุข ด้านอาญา กำนัน ผู้ใหญ่บ้านจะต้อง ประสานการปฏิบัติงานของ อบต. ในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวอย่างใกล้ชิด

- บทบาทในฐานะประชาชน รับรู้ข้อมูลข่าวสารการบริหารและการปฏิบัติงานของ อบต. เสนอออกบัญญัติ เพื่อแก้ไขปัญหา เข้าชื่อถอดถอนกรรมการบริหาร เข้าร่วมประชุมสภา อบต. ได้ ตรวจสอบการปฏิบัติงานของคณะกรรมการบริหารฯ ร่วมเป็นกรรมการที่ปรึกษา อบต. ตามที่ อบต. แต่งตั้ง

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชูเกียรติ มุทธากาณจน์ (2530) ได้ศึกษาวิจัยปัจจัยที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพใน การปฏิบัติหน้าที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยศึกษาถึงอำนาจ และอิทธิพล

ผลการศึกษาพบว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจหน้าที่เท่ากัน แต่มีอำนาจต่างกันขึ้นอยู่กับปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปัจจัยภายในที่สำคัญของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ได้แก่ บุคลิกภาพที่น่าเชื่อถือ การเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ การเอาจริงเอียงในการ ปฏิบัติหน้าที่ ส่วนปัจจัยภายนอกที่สำคัญได้แก่การมีญาติพี่น้องมาก นโยบายหรือคำสั่งของหน่วย เหนือที่ชัดเจนและบุคลิกภาพของผู้สั่งการ นอกจากนี้ความคาดหวังว่าจะได้รับความเคารพนับถือ

หรือความนิยมชมชอบ ซึ่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีความคาดหวังว่าจะได้รับในการปฏิบัติหน้าที่ที่เป็น ปัจจัยเกื้อหนุนอันจะก่อให้เกิดความมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่

ปกรณ์ สุริวรรณ (2536) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการทำหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านใน ความสัมพันธ์ระหว่างนัการเมืองระดับชาติ ท้องถิ่นและประชาชน

ผลการศึกษาพบว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีหน้าที่เป็นผู้เชื่อมผลประโยชน์ระหว่าง นัการเมืองระดับชาติและท้องถิ่นกับประชาชนลักษณะความสัมพันธ์จะเป็นการแลกเปลี่ยน ผลประโยชน์ นัการเมืองจะให้ความช่วยเหลือแก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในการพัฒนาท้องถิ่น และ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านจะช่วยสร้างความนิยมแก่นัการเมืองที่ให้การช่วยเหลือท้องถิ่นของตน

วีระเดช สมวรรณ (2539) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องภาวะผู้นำของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านใน ยุคโลกาภิวัตน์

ผลการศึกษาพบว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านส่วนใหญ่ในปัจจุบันเข้าสู่ตำแหน่งโดยการเลือก ของประชาชน และประชาชนผู้เลือกเห็นว่าผู้นำที่ตนเลือกเป็นคนที่มีความจริงใจช่วยเหลือ ประชาชนมีความซื่อสัตย์และเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเป็นที่พึ่งของประชาชนได้ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูงกว่าบุคคลโดยทั่วไป มีความรู้ความเข้าใจบทบาท อำนาจหน้าที่ โดยปฏิบัติหน้าที่เป็นผลดีแก่ประชาชน ทั้งมีความสัมพันธ์กับราชการ และ นัการเมือง โดยไปขอความช่วยเหลืองบประมาณพัฒนาท้องถิ่น ในปัจจุบัน ปัจจัยที่ทำให้ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปฏิบัติหน้าที่สำเร็จคือ การเป็นผู้มีความจริงใจช่วยเหลือประชาชน ส่วนใน อนาคตปัจจัยที่ทำให้ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปฏิบัติหน้าที่สำเร็จ ได้แก่ การเป็นผู้มีความรู้ความ สามารถสูง

สันติ สวัสดิพงษ์ (2541) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องทัศนคติของประชาชนที่มีต่อบทบาทของ กำนัน และผู้ใหญ่บ้านในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชุมชนในท้องที่อำเภอหางดงจังหวัด เชียงใหม่

ผลการศึกษาพบว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทสำคัญต่อการชี้แนะให้ประชาชนไป ลงคะแนนเสียงเลือกบุคคลที่ตนแนะนำให้ และเป็นผู้นำชาวบ้านในการชุมนุมประท้วงหรือนำข้อ ร้องเรียนไปยังส่วนราชการ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ของประชาชน อันดับแรกคือเห็นว่าเงินจากการซื้อเสียงสำคัญที่สุด รองลงมาได้แก่การมีส่วนร่วมตัว และความเกรงใจในตัวกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

ความคิดเห็นประชาชนกลุ่มตัวอย่างในเรื่องบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเรื่อง การช่วยเหลือและพัฒนาท้องถิ่นมีน้อยมาก ส่วนใหญ่ประชาชนจะแก้ไขปัญหาด้วยตนเองมากกว่า

กำนัน ผู้ใหญ่บ้านจะเข้ามามีบทบาทในเรื่องของการรับความช่วยเหลือจากนักการเมือง ซึ่งเป็นผลประโยชน์ต่างตอบแทนซึ่งกันและกัน

ลักษณะ ฤชา (2543) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องภาวะผู้นำของกำนันและผู้ใหญ่บ้านต่อประสิทธิภาพการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ศึกษาอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

ผลการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมแล้วทัศนคติของผู้ใหญ่บ้านต่อภาวะผู้นำของตนเองในภาพรวมเป็นผู้มีภาวะผู้นำในระดับสูง ทัศนคติของประชาชนมีความพึงพอใจในระดับสูงต่อประสิทธิภาพการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล อันเนื่องมาจากการบริหารงานของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ มิใช่ปัจจัยที่มีผลต่อภาวะผู้นำของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน การศึกษาเป็นปัจจัยที่มีต่อทัศนคติของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการป้องกันและแก้ไขประณีประนอมข้อพิพาทยามเมื่อลูกบ้านเกิดความขัดแย้ง อาชีพเป็นปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในเรื่องเป็นผู้มีอำนาจและหน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รายได้เป็นปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของกำนัน และผู้ใหญ่บ้านในเรื่องไม่แสดงความคิดเห็นขัดแย้งกับกลุ่ม ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับทัศนคติของประชาชนในเรื่องประสิทธิภาพการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล คือ กลุ่มการศึกษาระดับประถมศึกษา มีความพึงพอใจต่อประสิทธิภาพการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล มากกว่า กลุ่มการศึกษาระดับมัธยมศึกษา กลุ่มการศึกษาระดับอนุปริญาและกลุ่มการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปตามลำดับ อาชีพเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติของประชาชนในเรื่องประสิทธิภาพการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล คือ กลุ่มเกษตรกรมีความพึงพอใจต่อประสิทธิภาพการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล มากกว่ากลุ่มประกอบธุรกิจส่วนตัวและกลุ่มอาชีพอื่น ๆ ตามลำดับ

พ.ต.อ.(พ) ชาญ คำวรรณ (2546) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในการป้องกันและรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนภายหลังปี พ.ศ. 2537

ผลการศึกษาพบว่า บทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในการป้องกันและรักษาความสงบเรียบร้อย นั้น แม้มีการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลขึ้นมา แต่การทำงานของทั้งสองหน่วยงานนี้ไม่เกิดการซ้ำซ้อนกันแต่อย่างใด องค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่นทั้งหมด ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537

กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่ในการป้องกันและรักษาความสงบเรียบร้อยในเขตท้องที่ของตน

ปัญหาและอุปสรรคสำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คือ ความเป็นญาติพี่น้องในชุมชน หมู่บ้านตำบล ความรู้ความสามารถของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สิทธิประโยชน์

คำตอบแทน ความปลอดภัยในการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน การมีบุญคุณต่อกันมาก่อน และอุดมการณ์ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

ประพัฒน์ วงศ์ชมภู (2551) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้านกับอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเฉพาะอำเภอเมืองเชียงใหม่

ผลการศึกษาพบว่า 1. ด้านระเบียบกฎหมายต่าง ๆ ส่วนมากเห็นด้วยกับการให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่ตาม พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ ด้านการเข้าสู่ตำแหน่งหน้าที่ส่วนมากเห็นด้วยกับการให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มาจากการเลือกของราษฎร ด้านการปฏิบัติหน้าที่ เห็นด้วยกับการให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ด้านเป้าหมายวัตถุประสงค์ เห็นด้วยกับการมีกำนัน ผู้ใหญ่บ้านก็เพื่อให้ปกครอง ราษฎรและรักษาความสงบเรียบร้อยภายในท้องที่ของตน 2. ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานร่วมกันระหว่างกำนัน ผู้ใหญ่บ้านกับองค์การบริหารส่วนตำบล เกิดจากการขาดความรู้ความเข้าใจ ในบทบาทอำนาจหน้าที่ของกันและกันอย่างเพียงพอ กลุ่มสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล เห็นว่ามีปัญหาเกี่ยวกับการที่องค์การบริหารส่วนตำบล ไม่เปิดโอกาสให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น กลุ่มกรรมการหมู่บ้านเห็นว่าปัญหาเกิดจากผลประโยชน์ ส่งผลให้เกิดการแย่งชิงผลงานซึ่งกันและกัน การเป็นประเด็นทางการเมืองกลุ่มกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเห็นว่าขาดการติดต่อประสานงานที่ดีจึงทำให้ไม่เข้าใจในการดำเนินงานต่าง ๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบล 3. กลุ่มสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลให้ข้อเสนอแนะว่า ควรมีการประสานความร่วมมือในการดำเนินงานร่วมกัน โดยการให้จัดประชุมเพื่อเสนอแนวทางต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาท้องถิ่น กลุ่มกรรมการหมู่บ้านให้ข้อเสนอแนะว่า ควรเพิ่มการประสานความร่วมมือในการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านกับองค์การบริหารส่วนตำบลให้มากขึ้น กลุ่มคณะผู้บริหารและพนักงาน องค์การบริหารส่วนตำบล ให้ข้อเสนอแนะว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กับองค์การบริหารส่วนตำบล ควรเพิ่มการประสานความร่วมมือในการพัฒนาท้องถิ่นให้มากขึ้น โดยกำนัน ผู้ใหญ่บ้านต้องเข้าใจ บทบาทอำนาจหน้าที่ของตนไม่ควรยึดติดกับอำนาจเก่า กลุ่มกำนัน ผู้ใหญ่บ้านให้ข้อเสนอแนะว่า ควรปฏิบัติงานไปในทิศทางเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทั้งกลุ่มกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และกลุ่มองค์การบริหารส่วนตำบล ไม่ควรรนำความขัดแย้งส่วนตัวไปปะปนกับการปฏิบัติงานส่วนรวม

2.6 กรอบแนวคิดในการศึกษา

การศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านตามการรับรู้และตามความคาดหวัง ผู้นำของประชาชนอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ มีโครงสร้างและองค์ประกอบของระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

